

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Przyczyny przewlekłości wieloletnich postępowań o stwierdzenie nabycia spadku

dr Sławomira Kotas-Turoboyska

Prawo prywatne
Warszawa 2022

Spis treści

Wstęp	5
1. Czas trwania postępowań o stwierdzenie nabycia spadku	7
1.1. Uwagi ogólne	7
1.2. Dane statystyczne	9
1.3. Szybkość rozstrzygania spraw o stwierdzenie nabycia spadku	10
1.4. Czynniki wpływające na czas rozstrzygania spraw o stwierdzenie nabycia spadku	12
1.5. Organizacja postępowania a czas jego trwania	17
2. Wpływ postępowania apelacyjnego na czas trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku	27
3. Uczestnicy postępowania o stwierdzenie nabycia spadku	29
Wnioski	33
Aneks	37
Akty prawne	37
Bibliografia	37
Netografia	38
Wykaz spraw o stwierdzeniu nabyciu spadku objętych badaniem aktowym	38

Wstęp

Wymóg sprawności postępowania cywilnego swoje normatywne podstawy czerpie z art. 6 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego¹, art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.² oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności³. Zasada szybkości postępowania to jedna z podstawowych, naczelných zasad postępowania cywilnego, której właściwa realizacja ma co do zasady kluczowe znaczenie w kreowaniu pozytywnego obrazu sądownictwa wśród społeczeństwa. Szybkie i sprawne rozstrzyganie spraw cywilnych stanowi źródło poczucia rzeczywistej sprawiedliwości wśród społeczeństwa, przekonania o skuteczności prawa, a w końcowym rozrachunku pozwala zmniejszyć liczbę postępowań prowadzonych przez sąd w tym samym momencie⁴. W świetle tych założeń długotrwałość postępowań sądowych to w chwili obecnej jeden z podstawowych problemów, z którymi mierzy się wymiar sprawiedliwości. Nie uprzedzając wniosków przeprowadzonego badania, odnoszących się do postępowania w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku, można postawić tezę, że przyczyną istniejącego stanu rzeczy są: rosnący wpływ spraw; niewłaściwa organizacja postępowań; nadużywanie możliwości zawieszania postępowania, a także celowe działania stron i uczestników nakierunkowane na przewlekanie postępowań. Wszystkie wskazane czynniki negatywnie oddziałują na możliwość sprawnego przeprowadzenia postępowania i jego rozstrzygnięcia na pierwszej rozprawie. W przypadku postępowań o stwierdzenie nabycia spadku można także postawić tezę, że wpływ na czas trwania postępowania ma liczba osób powołanych do spadku na podstawie ustawy. Wydaje się bowiem, że wielość uczestników postępowania nieprocesowego może negatywnie oddziaływać na jego sprawną organizację.

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.; dalej: k.p.c.

² Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

³ Sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

⁴ S. Kotas, *Realizacja zasady szybkości postępowania w polskim procesie cywilnym w świetle projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, [w:] G. Jędrejek, S. Kotas, F. Manikowski, *Postępowanie cywilne – wprowadzone i projektowane zmiany 2019*, Warszawa 2019, s. 99 i n.

Mając na uwadze powyższe założenia, prowadząc badanie, szczegółowej weryfikacji poddano zagadnienia: czasu trwania postępowania; organizacji postępowania – w tym problematyki zawieszenia postępowania; liczby uczestników biorących udział w postępowaniu i ich szeroko rozumianych relacji ze spadkodawcą.

Na potrzeby przygotowanego opracowania analizie poddano 201 spraw, w których orzeczono o stwierdzeniu nabyciu spadku po 207 spadkodawcach. Badane sprawy pochodziły od 26 losowo wybranych sądów rejonowych z terenu kraju. Przedmiot badania stanowiły najdłużej trwające, prawomocnie, merytorycznie zakończone sprawy o stwierdzenie nabycia spadku (symbol 218), w których do otwarcia spadku doszło po 28 czerwca 2009 r.

Prezentowane w pracy wyniki opierają się na danych zebranych metodą ilościową (badanie ankietowe, opracowanie statystyczne) oraz w formie studium przypadku. Wszystkie przeanalizowane sprawy zostały skatalogowane i oznaczone odpowiednim numerem dla ułatwienia omówienia wyników badań jakościowych, tj. studium przypadku.

1. Czas trwania postępowań o stwierdzenie nabycia spadku

1.1. Uwagi ogólne

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku uregulowano w art. 669 i n. k.p.c. Jego podstawowym celem jest ustalenie, czy osoba oznaczona we wniosku jako spadkodawca faktycznie zmarła, a jeśli tak, to kto i na jakiej podstawie jest jej spadkobiercą. Ponadto sąd jest zobowiązany precyzyjnie ustalić datę śmierci spadkodawcy, ponieważ okoliczność ta wpływa na stosowanie właściwych przepisów prawa materialnego, a niekiedy także procesowego⁵.

W przedmiotowym badaniu analizie poddano sprawy, w których do otwarcia spadku doszło po 28 czerwca 2009 r., tj. po dacie wejścia w życie ustawy z 2 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny⁶, którą ustawodawca rozszerzył krąg spadkobierców ustawowych. Kluczowe dla pracy było ustalenie, czy potencjalny wzrost liczby spadkobierców ustawowych może stanowić przyczynę długotrwałości postępowań o stwierdzenie nabycia spadku oraz jakie inne czynniki oddziałują na czas trwania analizowanych spraw.

Jak wskazano na wstępie, na potrzeby badania analizie poddano 201 spraw, w których orzeczono o stwierdzeniu nabycia spadku po 207 spadkodawcach. Wnioskodawcami w 112 sprawach był spadkobierca lub spadkobiercy, w 88 wierzyciel spadkodawcy, który posiadał interes prawny w wydaniu postanowienia, a w jednej sprawie wnioskodawcą była współwłaścicielka nieruchomości wchodzącej w skład masy spadkowej.

W przypadku 70 spadków wnioskodawca domagał się stwierdzenia ich nabycia na podstawie testamentu, a 137 na podstawie ustawy. Dane zawarte w tabeli 1 pokazują, że analizowane postępowania są inicjowane w stosunkowo krótkim czasie po śmierci spadkodawcy. Wniosek dotyczący 57,4% spadków (119 spadków) złożono przed upływem roku od śmierci spadkodawcy (z czego o nabycie 78 spadków wniesiono przed upływem 6 miesięcy od chwili

⁵ J. Gudowski, art. 670, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, LEX 2016, nt. 3 (dostęp: 26.05.2022 r.).

⁶ Dz.U. Nr 79, poz. 662; dalej: nowelizacja z 2 kwietnia 2009 r.

otwarcia spadku), 21,3% po roku, 9,7% pod dwóch latach, 5,8% po trzech latach, a spadki, co do których wniosek został złożony później, stanowią 5,8% wszystkich analizowanych przypadków. Niewątpliwie okoliczność ta jest konsekwencją regulacji art. 1015 § 1 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny⁷, w której określono sześciomiesięczny termin na złożenia oświadczenia o sposobie przyjęcia lub odrzucenia spadku, co potwierdzają dane zestawione w tabeli 2. Wynika z nich jednoznacznie, że postępowania zainicjowane przed upływem 6 miesięcy były wszczynane przede wszystkim na wniosek spadkobierców – zainicjowali oni postępowania dotyczące 68 spadków spośród 78, co do których złożono wniosek przed upływem 6 miesięcy.

Tabela 1. Czas od otwarcia spadku do zainicjowania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku

Czas (w latach)	I. bezwzględna	procent
poniżej roku	119	57,4
1	44	21,3
2	20	9,7
3	12	5,8
4	5	2,4
5	3	1,4
6	1	0,5
7	1	0,5
8	1	0,5
9	1	0,5
Ogółem	207	100,0

Źródło: opracowanie własne

* Dane odnoszą się do 207 spadków, a nie 201 postępowań, które inicjowały wnioski.

Tabela 2. Relacja wnioskodawca – czas od otwarcia spadku do zainicjowania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku

		czas od otwarcia spadku do zainicjowania postępowania w latach?											Ogółem
		Poniżej 6 miesięcy	6–11 miesięcy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Kto zainicjował postępowanie	spadkobierca	68	20	16	7	3	1	0	1	0	1	1	118
	wierzyciel	10	21	28	12	9	4	3	0	1	0	0	88
	inne	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Ogółem		78	41	44	20	12	5	3	1	1	1	1	207

Źródło: opracowanie własne.

* Dane odnoszą się do 207 spadków, a nie 201 postępowań, które inicjowały wnioski.

** Z uwagi na wielość danych tabelę ograniczono do wskazania liczb bezwzględnych.

⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.

1.2. Dane statystyczne

Analizując problem długości postępowań cywilnych, poza weryfikacją czynników, które mogą oddziaływać na czas trwania poszczególnych spraw, należy także zwrócić uwagę na skalę ich wpływu i załatwień w kolejnych latach. Dane te obrazują bowiem jeden z podstawowych czynników wpływających na sprawność prowadzenia postępowań, tj. obciążenie orzeczników. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 3, okres największego wpływu spraw rozpoznawanych w trybie postępowania nieprocesowego przypada na lata 2015–2016. W 2017 r. wysokość wpływu spraw nieprocesowych spadła o nieco ponad 50% i trend spadkowy był utrzymywany. Co ciekawe pik wpływu spraw nieprocesowych nie współgra z największym wpływem spraw o stwierdzenie nabycia spadku. Ich liczba systematycznie bowiem spada – na przestrzeni 7 lat o blisko 40 000 spraw rocznie. Sytuacja taka może być efektem wprowadzenia w 2009 r. na grunt prawa spadkowego aktu poświadczenia dziedziczenia, który pozwala spadkobiercą na szybsze uregulowanie kwestii dotyczących spadkobrania, jeśli okoliczności sprawy na to pozwalają. Wyraźna tendencja spadkowa w przypadku spraw o stwierdzenie nabycia spadku, utrzymująca się od 2011 r., oraz tendencja spadkowa wpływu spraw z zakresu postępowania nieprocesowego mogłyby prowadzić do wniosku, że to nie liczba spraw rozpoznawanych w tym samym momencie przez sąd ma kluczowe znaczenie dla czasu trwania postępowania.

Tabela 3. Wpływ i załatwienia spraw nieprocesowych oraz spraw o stwierdzenie nabycia spadku do sądów rejonowych według lat

rok	Sprawy nieprocesowe oraz sprawy o stwierdzenie nabycia spadku					
	wpływ		załatwienie		pozostałość z poprzedniego roku	
	nieprocesowe	stwierdzenie nabycia spadku	nieprocesowe	stwierdzenie nabycia spadku	nieprocesowe	stwierdzenie nabycia spadku
2011	475 294	175 920	465 905	172 747	135 609	48 031
2012	480 554	166 564	491 484	168 933	124 680	51 171
2013	478 262	166 919	453 475	155 220	149 468	48 699
2014	474 775	154 777	472 229	153 340	152 017	60 395
2015	512 135	155 202	496 981	148 024	167 174	61 830
2016	516 966	141 361	513 660	141 714	170 480	68 005
2017	294 493	138 876	295 420	136 435	169 555	67 452
2018	276 327	137 113	266 555	131 224	179 327	69 881

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości*

* <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/> (dostęp: 23.05.2022 r.); Ocena skutków regulacji projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, UD222, s. 1, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12354503/12839197/12839198/dokument535020.pdf> (dostęp: 24.05.2022 r.).

Należy jednak zwrócić uwagę na dane nt. pozostałości spraw z poprzedniego roku. Pokazują one bowiem jednoznacznie, że przy malejącym wpływie i rosnącym załatwieniu spraw, wzrasta także ich pozostałość. Dlatego też, aby ostatecznie zweryfikować trafność powyższej tezy, należy wziąć pod uwagę ogólną skalę wpływu i załatwień spraw cywilnych – wydziały cywilne rozpoznające sprawy o stwierdzenie nabycia spadku nie zajmują się bowiem wyłącznie sprawami z zakresu postępowania nieprocesowego. Dane zawarte w tabeli 4 pokazują, że wpływ spraw cywilnych do sądów powszechnych co do zasady wciąż rośnie (nieznaczny spadek względem roku 2017 odnotowano w roku 2018). Mimo zatem, że orzecznicy są mniej obciążeni sprawami nieprocesowymi – w tym o stwierdzenie nabycia spadku, których wpływ spada, to jednak ciągły wzrost pozostałych spraw cywilnych kierowanych do sądów rejonowych niewątpliwie może przyczyniać się do powstawania zaległości. Zatem należy przyjąć, że obciążenie orzeczników (i sądów) pracą jest pierwszym czynnikiem wpływającym na długotrwałość rozpoznawania spraw, w tym spraw o stwierdzenie nabycia spadku.

Tabela 4. Wpływ i załatwienia spraw cywilnych do sądów rejonowych według lat

rok	Sprawy cywilne		
	wpływ	załatwienie	pozostałość
2011	7 761 352	7 602 320	976 903
2012	7 931 264	8 049 841	858 852
2013	8 650 106	8 248 964	1 260 110
2014	8 090 230	8 260 102	1 090 305
2015	8 596 894	8 550 458	1 136 760
2016	8 648 712	7 972 580	1 812 893
2017	9 360 809	9 473 887	1 699 825
2018	9 049 056	8 963 908	1 784 979

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości⁹.

1.3. Szybkość rozstrzygania spraw o stwierdzenie nabycia spadku

Analizowane postępowania, zgodnie z założeniem badania, były najdłużej trwającymi postępowaniami o stwierdzenie nabycia spadku, prawomocnie zakończonymi, w których do otwarcia spadku doszło po 28 czerwca 2009 r. Połowa analizowanych postępowań (50,3%) trwała 3–4 lata, przy czym najwięcej, bo 27,4% było postępowań 3-letnich. Z kolei 21,9% spraw trwało 2 lata, a 12,9% – 5 lat. Kolejne postępowania trwały rok – 4,5% oraz

⁹ <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/> (dostęp: 23.05.2022 r.).

6 lat – 5,5%. Najmniej było postępowań półrocznych – 2,5%, 7-letnich – 2% i 8-letnich – 0,5 % (porównaj tabela 5).

Tabela 5. Czas trwania postępowania od daty wpływu wniosku do uprawomocnienia orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie

Czas (w latach)	I. bezwzględne	procent
0,5	5	2,5
1	9	4,5
2	44	21,9
3	55	27,4
4	46	22,9
5	26	12,9
6	11	5,5
7	4	2,0
8	1	0,5
ogółem	201	100

Źródło: opracowanie własne.

Najdłuższe postępowanie trwało 8 lat i 4 miesiące, a najkrótsze 2 miesiące. Przy czym w obu najkrótszych postępowaniach (nr 194 i 197) co do zasady nie istniały żadne nieporozumienia pomiędzy uczestnikami. W sprawie nr 194 uczestnikami były żona i małoletnia córka spadkodawcy reprezentowana przez matkę, która brała udział w sprawie w podwójnej roli, tj. wnioskodawcy i przedstawiciela ustawowego uczestnika. Nabycie spadku nastąpiło na podstawie ustawy, w częściach równych. Natomiast w sprawie nr 197 spadkobiercy byli zgodni co do przyjęcia spadku i mimo ponad 10 uczestników postępowanie udało się zakończyć na jednej rozprawie, podobnie jak w sprawie nr 194. Ponadto w obu postępowaniach sąd w istocie ograniczył postępowanie dowodowe do odebrania zapewnienia spadkowego.

Najdłużej trwające postępowanie (nr 207) było przy tym postępowaniem z największą liczbą uczestników – wzięło w nim udział 94 spadkobierców ustawowych. Sąd przeprowadził w tej sprawie 10 rozpraw, co przy 8 latach i 4 miesiącach trwania postępowania daje niewiele ponad 1 rozprawę na rok. Sprawa ta była też jedną z najbardziej obszernych – akta liczą 1554 karty. Co warto zauważyć, sąd nie prowadził w tej sprawie szerokiego postępowania dowodowego, ograniczając je do przyjmowania zapewnień spadkowych. Ani razu nie zawiesił też postępowania. Postępowanie to trwało jednak tak długo z uwagi na konieczność wzywania do udziału w sprawie kolejnych spadkobierców, ponieważ większość z nich składała oświadczenia o odrzuceniu spadku. Ostatecznie spadkobiercą stała się zstępna dziadków spadkodawcy, zamieszkująca za granicą, która mimo prawidłowego doręczenia nie zajęła stanowiska w sprawie.

1.4. Czynniki wpływające na czas rozstrzygania spraw o stwierdzenie nabycia spadku

Ciekawą obserwacją jest także zestawienie danych na temat czasu trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku z danymi dotyczącymi czynników, które potencjalnie mogły oddziaływać na czas jego trwania i weryfikacja tezy, że okoliczności takie jak: przyjęta podstawa dziedziczenia, liczba uczestników postępowania czy zawieszenie postępowania mogą prowadzić do jego długotrwałości.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zagadnienia wpływu ostatecznie przyjętej przez sąd w orzeczeniu podstawy dziedziczenia na czas trwania postępowania, które obrazuje tabela 6, przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że spraw, w których sąd za podstawę rozstrzygnięcia o sposobie dziedziczenia uznał ustawę, było trzy razy więcej niż tych, w których o stwierdzeniu nabycia spadku orzeczono na podstawie testamentu (odpowiednio 148 i 49 – w dwóch sprawach, w których orzekano o spadkach po dwóch spadkobiercach, za podstawę uznano zarówno testament, jak i ustawę). W obu postępowaniach największą grupę stanowią postępowania trwające od 2 do 4 lat. Jednak w postępowaniach, w których o stwierdzeniu nabycia spadku orzeczono na podstawie testamentu, najwięcej jest spraw 2-letnich (15) i 3-letnich (12), natomiast w przypadku postępowań, w których orzekano na podstawie ustawy, najwięcej jest spraw 3 i 4-letnich, odpowiednio 37 i 40. Spraw 2-letnich jest 28. Istotną grupę stanowią także sprawy 5-letnie – 21. Co ciekawe negatywnie na czas trwania postępowania nie wpływa orzekanie w sprawie o nabyciu spadku po więcej niż jednej osobie. Postępowania te choć jednostkowe, zaledwie 6 w całym badaniu, trwały między 2 a 5 lat, wpisując się tym samym w ogólny trend.

Jeśli natomiast wziąć pod uwagę średni czas trwania poszczególnych grup postępowania, to najkorzystniej wypadają dane o postępowaniach, w których o stwierdzeniu nabycia spadku orzeczono na podstawie testamentu – trwały one 3 lata. Sprawy, w których o stwierdzeniu nabycia spadku orzeczono na podstawie ustawy, trwały średnio 3,5 roku. Tyle samo czasu sądy potrzebowały na rozstrzygnięcie spraw, w których orzeczono o nabyciu spadku na podstawie testamentów lub testamentu i ustawy po dwóch spadkodawcach. Pół roku dłużej zajęło natomiast rozstrzygnięcie spraw o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy po dwóch spadkodawcach oraz postępowań umorzonych.

Tabela 6. Czas trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku a podstawa dziedziczenia.

		Czas trwania postępowania w latach																				
		0		1		2		3		4		5		6		7		8		Ogółem		Średnia
		I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	
Ostateczna podstawa dziedziczenia	Testament	1	0,5	4	2,0	15	7,5	12	6,0	8	4,0	2	1,0	4	2,0	0	0,0	0	0,0	46	22,9	3,0
	ustawa	4	2,0	5	2,5	28	13,9	40	19,9	37	18,4	21	10,4	7	3,5	4	2,0	1	0,5	147	73,1	3,5
	umorzony	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	4,0

		Czas trwania postępowania w latach																				
		0		1		2		3		4		5		6		7		8		Ogółem		średnia
		l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	l. bezwz.	%	
Postępowania dotyczące dwóch spadkodawców – ostateczna podstawa dziedziczenia	Testamenty	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	3,5
	Testament i ustawa	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	3,5
	ustawa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0	4,0
Ogółem		5	2,5	10	5,0	44	21,9	55	27,4	46	22,9	26	12,9	11	5,5	3	1,5	1	0,5	201	100	

Źródło: opracowanie własne.

* W tabeli wyróżniono osobno sprawy, w których orzekano o stwierdzeniu nabycia spadku po więcej niż jednym spadkodawcy, dlatego dane odnoszą się do 201 spraw, a nie 207 spadków.

Równie interesującym zagadnieniem, szczególnie wobec potrzeby zweryfikowania, czy szerszy krąg spadkobierców ustawowych wpływa negatywnie na sprawność rozstrzygania sprawy, jest wpływ liczby uczestników postępowania o stwierdzenie nabycia spadku na czas jego trwania – zobrazowany w tabeli 7 (zob. poniżej).

Tabela 7. Czas trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku a liczba uczestników.

		Czas trwania postępowania w latach																				
		0		1		2		3		4		5		6		7		8		Ogółem		Średnia arytmetyczna
		I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	
Ilu spadkobierców ujawniono w toku sprawy	1	0	0	3	1,5	5	2,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	11	5,5	2,3
	2	1	0,5	0	0,0	4	2,0	3	1,5	2	1,0	1	0,5	1	0,5	1	0,5	0	0,0	13	6,5	3,3
	3–4	3	1,5	1	0,5	9	4,5	13	6,5	8	4,0	5	2,5	2	1,0	0	0,0	0	0,0	41	20,4	3,1
	5–6	0	0	0	0,0	9	4,5	8	4,0	3	1,5	5	2,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	25	12,4	3,2
	7–8	0	0	3	1,5	4	2,0	6	3,0	4	2,0	3	1,5	1	0,5	0	0,0	0	0,0	21	10,4	3,1
	9–10	0	0	0	0,0	1	0,5	1	0,5	3	1,5	1	0,5	2	1,0	0	0,0	0	0,0	8	4,0	4,3
	11–19	1	0,5	2	1,0	7	3,5	9	4,5	10	5,0	2	1,0	0	0,0	2	1,0	0	0,0	33	16,4	3,3
	20 i więcej	0	0	0	0,0	5	2,5	14	7,0	15	7,5	8	4,0	5	2,5	1	0,5	1	0,5	49	24,4	3,9
Ogółem		5	2,5	10	5,0	44	21,9	55	27,4	46	22,9	26	12,9	11	5,5	3	1,5	1	0,5	201	100	

Źródło: opracowanie własne.

* Dane odnoszą się do 201 spraw, a nie 207 spadkobierców, ponieważ w żadnej z analizowanych spraw, w których orzekano o stwierdzeniu nabycia spadku po więcej niż jednym spadkodawcy, nie odnotowano sytuacji, w której krąg spadkobierców biorących udział w postępowaniu różniłby się dla każdego z nich.

W tym kontekście należy przede wszystkim zwrócić uwagę, że postępowania, w których udział brało 20 i więcej uczestników, będących spadkobiercami, trwały najdłużej – nie ma wśród nich ani postępowań rocznych, ani krótszych. Przeważają postępowania 3–6-letnie (łącznie 43 postępowania). Najkrócej trwającym postępowaniem było 5 spraw 2-letnich. Najdłuższe postępowanie trwało ponad 8 lat i było prowadzone z udziałem 94 uczestników. Sprawy prowadzone z 20 i więcej uczestników stanowiły 24,4% wszystkich analizowanych postępowań.

Drugą co do liczebności kategorią analizowanych postępowań są sprawy prowadzone z udziałem 3–4 uczestników – 20,4%. Pojawiają się wśród nich postępowania roczne i krótsze (2% analizowanych spraw). Zdecydowanie więcej jest także postępowań 2-letnich – 9, natomiast, co zaskakujące, spraw 3-letnich, jest tutaj podobna ilość jak w przypadku postępowań prowadzonych z udziałem 20 i więcej uczestników (odpowiednio 13 i 14). Nie pojawiają się tutaj jednak w ogóle postępowania 7 i 8-letnie, a postępowań 6-letnich było jedynie 6.

Kolejną liczną kategorią spraw, stanowiącą 16,4% analizowanych postępowań, są sprawy prowadzone z udziałem 11–19 uczestników. Wśród nich podobnie jak w przypadku postępowań z 3–4 uczestnikami dominują sprawy 2–4 letnie. Pojawiają się także nieliczne sprawy roczne i krótsze, ale jednocześnie obecne są postępowania 7-letnie, których w przypadku spraw z 3–4 uczestnikami nie było.

Pozostałe badane sprawy liczyły: 5–6 uczestników – 12,4%; 7–8 uczestników – 10,4%; 2 uczestników – 6,5%, jednego uczestnika – 5,5% lub 9–10 uczestników – 4%. Jeśli jednak spojrzeć się na omawiane zestawienie globalnie, to można pokusić się o stwierdzenie, że wśród postępowań wieloletnich dominują sprawy 2–5-letnie niezależnie od liczby biorących w nich uczestników, przy czym najwięcej jest spraw 3-letnich – 27,4%, a różnica w liczebności spraw 2 i 4 letnich jest nieznaczna (odpowiednio 21,9% i 22,9%). Znaczącą grupę stanowi także 12,9% spraw 5-letnich, ale tutaj również nie można stwierdzić, że wielość uczestników wpływa na długość postępowania, ponieważ sprawy te pojawiały się najczęściej w postępowaniach prowadzonych z 3–4, 5–6 oraz 20 i więcej uczestnikami. Trudno zatem stwierdzić tutaj jakąś prawidłowość.

Mając na uwadze powyższe należy uznać, że choć istotnie sprawy prowadzone z udziałem wielu uczestników trwają dłużej, to jednak liczba uczestników postępowań nie jest czynnikiem, który ma decydujący wpływ na czas ich trwania, szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę średni czas trwania omawianych postępowań. Najdłużej przy takim założeniu trwają bowiem postępowania z udziałem 9–10 uczestników – 4,3 roku, a najkrócej z udziałem jednego – 2,3 roku – co należy uznać za wynik zaskakujący. Pozostałe dane oscylują w granicach 3,1 – 3,3 roku. Sprawy prowadzona z najbardziej liczną grupą uczestników (20 i więcej), trwają natomiast tylko pół roku dłużej, tj. 3,9 miesiąca.

Mówiąc o uczestnikach postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, warto także zbadać, jak stopień pokrewieństwa lub innej relacji łączącej spadkodawcę ze spadkobiercą może oddziaływać na czas trwania postępowania. Dane na ten temat zawarto w tabeli 8 (zob. poniżej). Dotyczą one 207 przypadków, ponieważ o spadkach pozostawionych przez 207 spadkodawców orzekano w 201 przeanalizowanych sprawach. Zestawione dane odnoszą się do ogólnego trendu ujawniającego się w badaniu, tj. ponownie najwięcej postępowań odnotowano w zakresie spraw 2–4-letnich, których przeanalizowano w sprawie najwięcej. Dlatego też niezależnie od tego, kto został spadkobiercą: dzieci, małżonek, rodzeństwo czy zstępni rodzeństwa, postępowania prowadzone z ich udziałem trwały zazwyczaj 2 do 4 lat. Wyjątkiem są w tym kontekście postępowania, w których spadkobiercami zostali zstępni dziadków, ponieważ w tym przypadku najwięcej było postępowań 6-letnich. Mając jednak na uwadze, że spraw, w których osoby te samodzielnie dziedziczyły było zaledwie 8, nie można zaryzykować tezy, iż jest to jakakolwiek prawidłowość.

Tabela 8. Relacja spadkodawca – spadkobierca a czas trwania postępowania.

		umorzone	dzieci i rodzeństwo	dzieci	dzieci i małżonek	dzieci, wnuki/prawnuki i małżonek	dzieci, wnuki/prawnuki	inni	zstępni dziadków i inni	zstępni dziadków	dzieci i rodzice	małżonek	małżonek i rodzice	małżonek i rodzeństwo	małżonek i wnuki/prawnuki	rodzice	rodzice i rodzeństwo	rodzice, rodzeństwo i zstępni rodzeństwa	rodzice i zstępni rodzeństwa	rodzeństwo	rodzeństwo i zstępni rodzeństwa	zstępni rodzeństwa	zstępni rodzeństwa i inni	dziadkowie i zstępni dziadków	pasierbowie	gmina ostatniego miejsca zamieszkania	wnuki/prawnuki	ogółem
czas trwania postępowania w latach	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5
	1	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	2	9
	2	0	0	12	4	0	2	5	0	1	1	2	0	0	0	0	1	0	0	2	4	6	1	0	0	2	2	45
	3	1	0	10	5	1	1	1	0	2	0	5	0	1	0	0	0	0	0	2	0	9	0	1	1	14	3	57
	4	0	1	3	4	0	4	3	0	0	1	2	0	0	1	0	0	1	1	5	3	6	0	0	0	8	4	47
	5	1	0	3	1	1	1	0	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	5	0	0	0	4	5	28
	6	0	0	2	0	1	0	0	0	4	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	11
	7	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	4
	8	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Ogółem		2	1	33	15	3	8	11	1	10	2	11	1	1	1	1	1	1	1	11	11	28	1	1	2	32	17	207

Źródło: opracowanie własne.

* Dane odnoszą się do 207 spadków, a nie 201 postępowań, które inicjowały wnioski.

** Z uwagi na wielość danych tabelę ograniczono do wskazania liczb bezwzględnych.

Poszukując dalszych przyczyn długotrwałości postępowań sądowych należy zwrócić uwagę na problem zawieszenia biegu postępowania. Spośród wszystkich analizowanych spraw postanowienie lub postanowienia o zawieszeniu zapadły w 48. Nie wyprzedzając rozważań dotyczących podstaw zawieszenia i trafności działań sądu, w tym miejscu omówiona zostanie tylko kwestia wpływu orzeczenia o zawieszeniu postępowania na jego długotrwałość. Mając na uwadze dane z tabeli 9 (zob. poniżej) można stwierdzić, że zawieszenie postępowania istotnie oddziałuje na czas jego trwania. Żadne bowiem z zawieszonych postępowań nie trwało 1 rok, ani dwa lata. Większość była rozstrzygana w czasie od 2 do 4 lat – odpowiednio 11, 12 i 10 postępowań. Przy czym jak wynika z danych zawartych w tabeli 10 (zob. poniżej) już sam czas zawieszenia postępowania nie przekłada się w prosty sposób na czas jego trwania, choć nie można wykluczyć, że to niewielka liczba analizowanych zawieszonych postępowań nie pozwala na określenie żadnej prawidłowości. Najwięcej było bowiem postępowań zawieszonych przez okres 18 miesięcy, a sprawy, w których orzeczenia o zawieszeniu zostały wydane, trwały najczęściej 2 lub 3 lata. Kolejny, pod względem częstości występowania, okres zawieszenia to 12 miesięcy, jednak tutaj długość trwania postępowania waha się od 2 do 6 lat i żaden z okresów nie występuje częściej niż inne.

Wobec powyższego należy uznać, że choć na podstawie prowadzonego badania nie sposób wskazać, w jaki sposób okres zawieszenia postępowania koreluje z czasem jego trwania, to nie ma wątpliwości, że już sama decyzja o zawieszeniu postępowania przyczyni się do wydłużenia okresu rozstrzygania sprawy, która z dużym prawdopodobieństwem nie zostanie rozpoznana w pierwszym roku jej prowadzenia. Dlatego tak istotne jest niepodejmowanie przez sądy zbyt pochopnych decyzji o zawieszeniu postępowania, o czym będzie jeszcze mowa poniżej.

Tabela 9. Wpływ zawieszenia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku na czas jego trwania.

		Czas (w latach)																			
		0		1		2		3		4		5		6		7		8		Ogółem	
		I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%	I. bezwz.	%
czy było zawieszenie	tak	0	0,0	0	0,0	11	5,5	12	6,0	10	5,0	7	3,5	5	2,5	3	1,5	0	0,0	48	23,9
	nie	5	2,5	9	4,5	33	16,4	43	21,4	36	17,9	19	9,5	6	3,0	1	0,5	1	0,5	153	76,1
Ogółem		5	2,5	9	4,5	44	21,9	55	27,4	46	22,9	26	12,9	11	5,5	4	2,0	1	0,5	201	100,0

Źródło: opracowanie własne

Tabela 10. Długość zawieszenia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku a czas jego trwania.

		Czas trwania postępowania (w latach)													
		2		3		4		5		6		7		Ogółem	
		l. bez.	%	l. bez.	%	l. bez.	%	l. bez.	%	l. bez.	%	l. bez.	%	l. bez.	%
okres zawieszenia w miesiącach	3	0	0,0	1	2,1	0	0,0	1	2,1	0	0,0	0	0,0	2	4,2
	4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1	0	0,0	0	0,0	1	2,1
	5	1	2,1	0	0,0	0	0,0	1	2,1	0	0,0	0	0,0	2	4,2
	6	3	6,3	1	2,1	3	6,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	14,5
	8	0	0,0	1	2,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1
	9	0	0,0	2	4,2	1	2,1	1	2,1	1	2,1	0	0,0	5	10,4
	12	1	2,1	2	4,2	2	4,2	2	4,2	1	2,1	0	0,0	8	16,6
	16	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1	0	0,0	1	2,1
	18	4	8,3	3	6,3	1	2,1	1	2,1	0	0,0	1	2,1	10	20,8
	24	2	4,2	1	2,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	6,3
	30	0	0,0	1	2,1	2	4,2	0	0,0	0	0,0	2	4,2	5	10,4
	32	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1	0	0,0	1	2,1
	36	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1	0	0,0	1	2,1
	48	0	0,0	0	0,0	1	2,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1
	Ogółem	11	22,9	12	25,0	10	20,8	7	14,6	5	10,4	3	6,3	48	100,0

Źródło: opracowanie własne.

1.5. Organizacja postępowania a czas jego trwania

Obowiązek przeciwdziałania przewlekaniu postępowania ustawodawca nałożył na sąd mocą art. 6 § 1 k.p.c., który znajduje zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. Sąd powinien zatem dążyć do zgromadzenia całego materiału dowodowego i rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu, o ile nie będzie to negatywnie wpływać na właściwe wyjaśnienie sprawy¹⁰. Ponadto zgodnie z dyspozycją art. 208 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przewodniczący jest zobowiązany do wydania zarządzeń, mających na celu właściwe przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia. Dodatkowo w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku ustawodawca nakłada na sąd obowiązek bardziej aktywnego działania i prowadzenia szerszych działań mających na celu właściwe ustalenie okoliczności faktycznych z urzędu.

¹⁰ Więcej na ten temat zob.: H. Dolecki, T. Radkiewicz, art. 6 Zasada szybkości, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuł 1-366*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021, nt. 2 i n. (dostęp: 29.05.2022 r.).

Zgodnie bowiem z dyspozycją art. 670 k.p.c. sąd spadku z urzędu bada, kto jest spadkobiercą, a także na jakiej podstawie (ustawy czy testamentu) powinno nastąpić stwierdzenie nabycia spadku. Sąd nie jest przy tym związany ani stanowiskami uczestników, ani zgłaszanymi przez nich wnioskami czy twierdzeniami¹¹. Mając na uwadze tak szeroki zakres uprawnień sądu w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, którego rola nie sprowadza się jedynie do oceny stanowisk prezentowanych przez uczestników, ale polega na aktywnym działaniu w celu właściwego ustalenia okoliczności faktycznych sprawy, niezwykle ważna dla sprawnego przebiegu postępowania będzie jego organizacja.

Kwestią podstawową, oddziałującą na jakość i sprawność prowadzonego postępowania jest niewątpliwie sposób przygotowania rozprawy przez przewodniczącego. Zagadnienie to jest jednak także trudne do oceny, bowiem zależy od wielu subiektywnych, w istocie niemożliwych do „zmierzenia” okoliczności. Zasadne w tym kontekście wydaje się jednak ustalenie kwestii dotyczących organizacji przez sąd rozpraw – ich liczby, czasu oczekiwania na pierwszą czy przyczyn odroczeń. Dlatego też w tabeli 11 (zob. poniżej) zobrazowano liczbę rozpraw, jaka została przeprowadzona w poszczególnych postępowaniach.

Tabela 11. Liczba rozpraw w sprawie.

Liczba rozpraw	I. bezwzględna	procent
1	5	2,5
2	17	8,5
3	27	13,4
4-6	66	32,8
7-10	51	25,4
11-15	25	12,4
16-20	7	3,5
21-25	2	1,0
27	1	0,5
ogółem	201	100

Źródło: opracowanie własne

Z zestawionych danych jasno wynika, że w zaledwie 2,5% przeanalizowanych spraw sąd mógł wywiązać się z obowiązku wynikającego z art. 6 k.p.c. i rozstrzygnąć sprawę na pierwszej rozprawie. Zasadą wydaje się niestety, że w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku sąd prowadzi co najmniej kilka rozpraw – najczęściej między 4 a 6 – sytuacja taka miała miejsce w 32,8% analizowanych postępowań. W 25,6% spraw sąd potrzebował aż 7 do 10 rozpraw dla rozstrzygnięcia sprawy, a 3 rozpraw lub 11 do 15 w odpowiednio 13,4%

¹¹ T. Żyznowski, art. 670 Badanie z urzędu, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Artykuł 506-729*, red. T Wiśniewski, LEX 2021, nt. 2 (dostęp: 29.05.2022 r.).

i 12,4% spraw. Najwięcej, bo aż 27 rozpraw przeprowadzono w sprawie nr 99. Co ciekawe w sprawie tej wzięło udział zaledwie 4 spadkobierców, ale sporna pozostawała w niej zdolność spadkobiercy do testowania. Ostatecznie w sprawie przeprowadzono dowód z opinii 6 biegłych specjalistów, orzeczenie sądu I instancji zaskarżono apelacją, którą sąd II instancji oddalił po przeprowadzeniu 2 rozpraw apelacyjnych. Ponadto w sprawie na okoliczność stanu zdrowia spadkodawcy i zdolności do testowania przesłuchano także kilku świadków. Najczęstszą zidentyfikowaną w tej sprawie przyczyną odroczenia rozpraw była konieczność kontynuowania postępowania dowodowego.

Mając na uwadze dyspozycję art. 6 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. można postawić tezę, że podstawowym celem sądu i przewodniczącego nie musi być jak najszybsze wyznaczenie terminu rozprawy, lecz przede wszystkim właściwe jej przygotowanie. Wydaje się zatem, że jeśli okoliczności faktyczne sprawy lub charakter postępowania nie wymagają inaczej, to przewodniczący może w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku w pierwszej kolejności skupić się na zgromadzeniu materiału procesowego, a dopiero gdy uzna sprawę za dostatecznie zorganizowaną – wyznaczyć termin rozpraw. W analizowanych sprawach czas oczekiwania na pierwszą rozprawę, zgodni z danymi z tabeli 12 (zob. poniżej), wynosił zazwyczaj 4–6 miesięcy (21,4% spraw), dwa miesiące (18,9%) lub miesiąc (16,9%). Najmniej było postępowań, w których na pierwszy termin rozprawy czekano powyżej 30 do 36 miesięcy (0,5%). W sumie powyżej roku na pierwszy termin rozprawy oczekiwano w 10% spraw.

Tabela 12. Czas oczekiwania na pierwszą rozprawę od chwili wpływu wniosku.

Czas w miesiącach	I. bezwzględna	procent
poniżej miesiąca	3	1,5
1	34	16,9
2	38	18,9
3	24	11,9
4–6	43	21,4
7–9	24	11,9
10–12	15	7,5
13–18	6	3,0
19–24	3	1,5
25–30	7	3,5
30–36	1	0,5
pow. 36	3	1,5
ogółem	201	100

Źródło: opracowanie własne.

		Liczba rozpraw w postępowaniu																									Ogółem
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	18	19	20	21	23	27				
Czas od wpływu wniosku do sądu do pierwszej rozprawy w miesiącach	13	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	15	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2		
	16	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2		
	17	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	22	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2		
	24	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	25	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	26	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2		
	27	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	28	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2		
	29	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	33	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	40	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	50	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	62	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
Ogółem		5	17	27	19	23	24	18	20	7	6	9	7	5	1	3	3	1	2	1	1	1	1	1	201		

Źródło: opracowanie własne.

* Z uwagi na wielość danych tabelę ograniczono do wskazania liczb bezwzględnych.

Oceniając wpływ liczby rozpraw na czas trwania postępowania, należy przede wszystkim zwrócić uwagę, że wzrost liczby rozpraw w sprawie wpływa na wydłużenie czasu trwania postępowania. W przypadku prowadzenia od 1 do 15 rozpraw czas trwania postępowania waha się między kilkoma miesiącami a 8 latami. Zasadniczo jednak w sprawach, w których prowadzono 10 rozpraw i więcej, czas ich trwania wynosił minimum dwa lata i więcej. Jeśli jednak liczba rozpraw wzrasta do 15, to minimalny czas trwania postępowania wydłuża się już do 4 lat (zob. tabela 14).

Tabela 14. Relacja liczby rozpraw do czasu trwania postępowania.

		Czas trwania postępowania w latach									Ogółem
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	
Liczba rozpraw	1	4	0	0	0	0	1	0	0	0	5
	2	1	1	6	7	2	0	0	0	0	17
	3	0	3	10	9	3	2	0	0	0	27
	4	0	2	4	3	6	3	0	1	0	19
	5	0	1	8	7	1	5	1	0	0	23
	6	0	0	7	6	7	4	0	0	0	24
	7	0	2	4	6	4	0	2	0	0	18
	8	0	0	2	8	7	1	2	0	0	20

		Czas trwania postępowania w latach									Ogółem
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	
Liczba rozpraw	9	0	0	1	3	2	1	0	0	0	7
	10	0	0	0	1	1	1	1	1	1	6
	11	0	0	1	2	4	1	1	0	0	9
	12	0	0	0	1	1	4	1	0	0	7
	13	0	0	1	1	1	1	0	1	0	5
	14	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	15	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
	16	0	0	0	0	2	0	1	0	0	3
	18	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	19	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2
	20	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	21	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	23	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	27	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	Ogółem	5	9	44	55	46	26	11	4	1	201

Źródło: opracowanie własne

* Z uwagi na wielość danych tabelę ograniczono do wskazania liczb bezwzględnych.

Omawiając problem rozpraw w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, mając na uwadze znikomą liczbę spraw – zaledwie 5, w których prowadzono tylko jedną rozprawę, należy także odnieść się do kwestii przyczyn odroczenia rozpraw. Zdecydowanie najczęściej, bo aż w 90 postępowaniach była nią konieczność poszukiwania spadkobierców, przesłanka ta pojawia się wraz z okolicznościami takimi jak: konieczność kontynuowania postępowania dowodowego, niestawiennictwo uczestników oraz problemy z doręczeniami jeszcze w 32 sprawach, co daje łączny wynik 122 postępowań, w których na tej lub m.in. na tej podstawie odroczone rozprawę. Drugą najczęstszą przyczyną odroczeń była konieczność kontynuowania postępowania dowodowego, która samodzielnie wystąpiła w 64 sprawach, a wraz z przyczynami wymienionymi powyżej w dodatkowych 23 sprawach. Ponadto sąd odraczał rozprawę z uwagi na niestawiennictwo uczestników (3 sprawy) i problemy z doręczeniami (1 sprawa). W 3 postępowaniach bezpośrednią przyczyną odroczenia było zawieszenie postępowania.

Mając na uwadze powyższe dane oraz przykład opisanej powyżej sprawy nr 7, zasadne wydaje się stwierdzenie, że sądy w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku powinny starać się prowadzić ustalenia dotyczące kręgu spadkobierców i ich stanowiska co do spadkobrania poza rozprawą. Działanie takie mogłoby korzystnie wpłynąć na dynamikę prowadzonych spraw i stanowić odpowiedź na sygnalizowane przez sąd problemy z dostępnością terminów rozpraw w postępowaniach cywilnych.

Tabela 15. Przyczyny odroczenia.

	I. bezwzględne
Niestawiennictwo uczestnik	3
Niestawiennictwo uczestników oraz potrzeba poszukiwania spadkobierców	1
Niestawiennictwo uczestników, problemy z doręczeniami oraz potrzeba poszukiwania spadkobierców	2
Problemy z doręczeniami	1
Problemy z doręczeniami oraz potrzeba poszukiwania spadkobierców	9
Problemy z doręczeniami oraz potrzeba kontynuowania postępowania dowodowego	3
Problemy z doręczeniami, potrzeba kontynuowania postępowania dowodowego oraz potrzeba poszukiwania spadkobierców	1
Potrzeba kontynuowania postępowania dowodowego	64
Potrzeba kontynuowania postępowania dowodowego oraz poszukiwania spadkobierców	19
Potrzeba poszukiwania spadkobierców	90
Zawieszenie postępowania	3
Ogółem	196

Źródło: opracowanie własne

* Dane nie sumują się do 201, ponieważ w 5 postępowaniach przeprowadzono tylko po jednej rozprawie. Z tego względu nie wyliczono wartości procentowych.

Mówiąc o organizacji postępowania, należy także zwrócić uwagę na instytucję zawieszenia biegu postępowania. W analizowanych sprawach sądy zawieszały postępowanie tylko na podstawie trzech przepisów, tj.: art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c., art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. lub art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. (zob. tabela 16 poniżej). Przy czym pierwsza ze wskazanych podstaw zawieszenia, niezależna od sądu, była samodzielną przyczyną zawieszenia postępowania w 7 sprawach, a w dwóch postępowanie zawieszano dodatkowo także na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. Wskazany przepis, uprawniający sąd do zawieszenia postępowania z urzędu, jeśli uzna to za konieczne, był samodzielną przyczyną zawieszenia 20 postępowań, w dwóch postępowanie zawieszano dodatkowo także na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c., w jednej także na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. W przypadku zawieszenia przez sąd postępowania z uwagi na śmierć strony, czy charakter prejudycjalny dla sprawy innego toczącego się postępowania, nie można stawiać sądowi zarzutów o niezasadność zajętą przez niego stanowiska w sprawie. Co prawda zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. ma charakter fakultatywny, jednak w praktyce powodem zawieszenia była albo konieczność oczekiwania na zgodę sądu rodzinnego na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem małoletniego, albo oczekiwanie na rozstrzygnięcie sądu w sprawie o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia co do sposobu przyjęcia lub odrzucenia spadku w terminie.

Odmienne wygląda natomiast kwestia zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. Wydaje się bowiem, że sądy nadużywają możliwości zawieszania postępowania z uwagi na niewykonanie zobowiązania sądu. Owe zobowiązania dotyczyły najczęściej:

konieczności dostarczenia aktów stanu cywilnego, informacji o spadkobiercach czy zaliczki na wydatki, a zatem kwestii, które w postępowaniu tego rodzaju nie oddziałują na możliwość prowadzenia postępowania w sprawie. Jak zwracano uwagę na wstępie, sąd w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, z uwagi na dyspozycje art. 670 k.p.c. powinien samodzielnie dążyć do ustalenia okoliczności faktycznych sprawy. Jeśli uczestnicy nie wykonują zobowiązań tego rodzaju, jak wskazane powyżej, to wydaje się, że zasadne byłoby podjęcie przez sąd samodzielnych działań w tym zakresie i ewentualne obciążenie uczestników poniesionymi wydatkami w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji.

Tabela 16. Podstawy zawieszenia.

	I. bezwzględna
art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.	7
art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c.	20
art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c.	18
art. 174 § 1 pkt 1 oraz art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c.	2
art. 177 § 1 pkt 1 i 6 k.p.c.	1
Ogółem	48

Źródło: opracowanie własne.

* Dane nie sumują się do 201, ponieważ sąd zwiesił postępowanie w 48 sprawach. Z tego względu nie wyliczano wartości procentowych.

Dla porządku należy także wskazać, że jak wynika z tabeli 17 postępowania najczęściej były zawieszane na okres 7–12 miesięcy (14 postępowań) lub 13–18 miesięcy (11 postępowań). Poniżej pół roku zawieszonych było 5 spraw, a dokładnie 6 miesięcy – 7. Najdłużej postępowanie było zawieszone w sprawie nr 208 – przez 48 miesięcy, na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. i zostało zakończone po 59 miesiącach.

Tabela 17. Okres zawieszenia postępowań.

czas w miesiącach	I. bezwzględna
poniżej 6	5
6	7
7–12	14
13–18	11
19–24	3
25–30	5
31–36	2
48	1
Ogółem	48

Źródło: opracowanie własne.

* Dane nie sumują się do 201, ponieważ sąd zwiesił postępowanie w 48 sprawach. Z tego względu nie wyliczano wartości procentowych.

Mówiąc o organizacji postępowań o stwierdzenie nabycia spadku, należy odnieść się także do prowadzonego w ich ramach postępowania dowodowego, które z oczywistych względów było zróżnicowane, w zależności od wskazywanej podstawy dziedziczenia. Dlatego też na wstępie odnotować wypada, że testament lub testamenty jako możliwa podstawa dziedziczenia wskazywane był w odniesieniu do 79 spadków (wniosek inicjujący postępowanie zawierał żądanie stwierdzenia nabycia spadku na podstawie testamentu w odniesieniu do 69 spadków, w pozostałych 10 przypadkach na istnienie testamentu powoływali się uczestnicy). W 20 przypadkach kwestionowano autentyczność testamentu lub testamentów, a w 41 (a zatem w ponad 50 % przypadków) kwestionowano zdolność spadkodawcy do testowania. W konsekwencji w 27 sprawach sąd dopuścił dowód z opinii jednego biegłego, w 11 z opinii dwóch biegłych i w takiej samej liczbie przypadków przeprowadzono dowód z opinii trzech lub większej liczby. Sporządzenie przez biegłych opinii niewątpliwie oddziaływało na czas trwania postępowania, ale nie były to wartości tak znaczne, aby warte były odnotowania, w kontekście poszukiwania przyczyn długotrwałości postępowań. Wyjątkiem jest tutaj sprawa nr 2, w której biegły psychiatra sporządzał opinię przez dwa lata. Sąd próbował dyscyplinować biegłego kolejnymi grzywnami, ale nie osiągał zamierzonego działania. Natomiast w sprawie nr 142 przez rok nie wykonano zarządzenia o przesłaniu akt do biegłego celem sporządzenia opinii. Następnie biegły potrzebował roku na sporządzenie opinii głównej i uzupełniającej. Tak długi okres prowadzenia dowodu z opinii biegłego specjalisty był jednak wyjątkiem, wynikającym z zaniedbania (nieprzesłanie akt) lub okoliczności losowych (biegli wskazywali na kłopoty osobiste, uzasadniając długi okres sporządzania opinii).

Dowód z opinii biegłego specjalisty był prowadzony tylko w tych sprawach, w których ujawniono testament spadkodawcy i kwestionowano jego zdolność do testowania lub autentyczność dokumentu. Natomiast zarówno w sprawach, w których wnoszono o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu, jak i ustawy, sądy prowadziły dowody z zeznań świadków – łącznie w 54 postępowaniach. W trzech sprawach przesłuchano jednego świadka, w dwóch – dwóch świadków, a w 49 – trzech i więcej. Dowodu tego nie prowadzono w 153 przypadkach¹².

W celu poszukiwania spadkobierców sąd decydował się także na stosowanie instytucji określonej w art. 672 k.p.c. – ogłoszeń o toczącym się postępowaniu. W analizowanych sprawach sąd z możliwości takiej skorzystał w 57 postępowaniach. Nie wydaje się też, aby okoliczność ta miała znaczący wpływ na czas trwania postępowania. Co prawda zgodnie z art. 675 k.p.c. sąd wyznacza termin rozprawy po upływie trzech miesięcy od daty ogłoszenia, jednak z zestawienia danych zawartych w tabeli 18 i tabeli 5 wynika, że postępowania, w których dokonano ogłoszeń, trwały zazwyczaj między 2 a 4 lata, wpisując się w ogólny

¹² Podane wartości sumują się do 207, ponieważ w 6 postępowaniach sąd orzekał o stwierdzeniu nabycia spadku po 2 spadkodawcach i prowadził odmienne postępowanie dowodowe wobec każdego z nich.

trend. Nie wydaje się zatem zasadne uzasadnienia długotrwałości postępowań koniecznością dokonania ogłoszeń o sprawie.

Tabela 18. Wpływ ogłoszeń dokonanych w trybie art. 672 k.p.c. na czas trwania postępowania.

		Czy były ogłoszenia					
		tak		nie		Ogółem	
		l. bez.	%	l. bez.	%	l. bez.	%
Czas trwania postępowania w latach	0	0	0,0	5	2,5	5	2,5
	1	6	3,0	3	1,5	9	4,5
	2	14	7,0	30	14,9	44	21,9
	3	17	8,5	38	18,9	55	27,4
	4	9	4,5	37	18,4	46	22,9
	5	8	4,0	18	9,0	26	12,9
	6	1	0,5	10	5,0	11	5,5
	7	1	0,5	3	1,5	4	2,0
	8	1	0,5	0	0,0	1	0,5
Ogółem		57	28,4	144	71,6	201	100

Źródło: opracowanie własne.

2. Wpływ postępowania apelacyjnego na czas trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku

W analizowanych sprawach uczestnicy niezwykle rzadko korzystali z możliwości zaskarżenia orzeczenia sądu I instancji. Na wniesienie apelacji zdecydowano się tylko w odniesieniu do 28 orzeczeń, w tym w jednej sprawie (nr 108) postanowienie sądu pierwszej instancji zaskarżono dwa razy. Pierwsza apelacja skutkowała w tym przypadku uchyleniem zaskarżonego orzeczenia i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, a druga wniesiona od postanowienia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy została oddalona.

W 10 sprawach sąd drugiej instancji prowadził postępowanie dowodowe, w 18 nie prowadził go. W 19 sprawach apelację oddalono, w 4 postanowienie zostało uchylone i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania, w jednym postępowaniu stwierdzono jego nieważność. Dwa orzeczenia zmieniono w ten sposób, że zmieniono podstawę dziedziczenia. Raz zmieniono wyłączenie wysokości udziałów należnych spadkobiercą i raz apelację odrzucono.

Postępowania apelacyjne co do zasady należy uznać za sprawne – potwierdzają to dane zawarte w tabeli 19. W analizowanych sprawach trwały one zazwyczaj do 12 miesięcy – w 22 sprawach. Najdłuższe postępowanie apelacyjne, w sprawie nr 153, trwało 36 miesięcy. Czas jaki sąd spożytkował na jego przeprowadzenie uzasadnia jednak konieczność uzupełnienia materiału dowodowego – sąd przeprowadził dowód z opinii dwóch biegłych specjalistów, a ponadto fakt, że postępowanie to było zawieszone przez 6 miesięcy na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.

Tabela 19. Czas trwania postępowania apelacyjnego.

Czas trwania (w miesiącach)	I. bezwzględna
poniżej 6	12
6	1
7-12	9
13-18	4

Czas trwania (w miesiącach)	I. bezwzględna
28	1
36	1
Ogółem	28

Źródło: opracowanie własne.

*Dane nie sumują się do 201, ponieważ apelację złożono tylko w 28 postępowaniach. Z tego względu nie wyliczano wartości procentowych.

Odnosząc się do pozostałych dostępnych środków odwoławczych, można wskazać, że w 6 sprawach wniesiono zażalenie na rozstrzygnięcie o kosztach postępowania i w aż 5 sprawach orzeczenie to uwzględniono. Tylko w jednej sprawie – nr 71 wniesiono nadzwyczajny środek zaskarżenia – skargę kasacyjną, jednak Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia jej do rozpoznania.

Dla porządku należy nadmienić o treści prawomocnych orzeczeń sądów o stwierdzeniu nabycia spadku. W przypadku spadków pozostawionym przez 177 spadkobierców sąd orzekł o nabyciu spadku zgodnie z wnioskiem, tj. w 47 przypadkach na podstawie testamentu, a w 130 na podstawie ustawy. W odniesieniu do 21 spadków wnioskodawca domagał się stwierdzenia nabycia spadku na podstawie testamentu, a sąd po przeprowadzeniu postępowania dowodowego ostatecznie orzekł o nabyciu spadku na podstawie ustawy. Odwrotna sytuacja miała miejsce w 5 postępowaniach. W dwóch sprawach wnioski i orzeczenie opierały się na obu podstawach spadkobrania, także dwie sprawy – umorzono.

3. Uczestnicy postępowania o stwierdzenie nabycia spadku

Dane zgromadzone w niniejszym badaniu pozwalają także na poczynienie dodatkowych rozważań, które nie odnoszą się wprost do kwestii czasu trwania postępowań o stwierdzenie nabycia spadku, ale pozostają interesujące, w kontekście określenia kręgu spadkobierców ustawowych.

Na wstępie należy zwrócić uwagę, że w przeprowadzonym badaniu przeanalizowano 201 spraw o stwierdzenie nabycia spadku, dotyczących spadków pozostawionych przez 207 spadkobierców. Z tego względu poniższe dane odnoszą się do 207 spadkobierców, a nie 201 spraw.

W analizowanych sprawach najliczniejszą grupę stanowiły spadki, co do których ustalono 20 lub więcej spadkodawców (23,7% spadków), na drugim miejscu plasują się spadki, co do których ujawniono 3–4 spadkobierców (20,8%), na trzecim te, co do których ustalono 11–19 spadkobierców (15,9%), a dalej te, co do których ustalono: 5–6 spadkobierców (13%), 7–8 (10,6%). Pozostałe przypadki stanowiły mniej niż 10% spadków, co do których orzekano w analizowanych sprawach (zob. tabela 20).

Tabela 20. Liczba spadkobierców ujawnionych w odniesieniu do spadkodawcy.

liczba spadkobierców	l. bezwzględna	procent
1	11	5,3
2	14	6,8
3–4	43	20,8
5–6	27	13,0
7–8	22	10,6
9–10	8	3,9
11–19	33	15,9
20 i więcej	49	23,7
Ogółem	207	100

Źródło: opracowanie własne.

*Dane odnoszą się do 207 spadków, o których nabyciu rozstrzygano w 201 postępowaniach.

Mając na uwadze tak liczną grupę spadkobierców ustalaną przez sąd w analizowanych postępowaniach, należało zastanowić się, jaki rodzaj pokrewieństwa łączył spadkodawcę z ujawnionymi spadkobiercami. Badając tę kwestię, ustalono najdalszy stopień pokrewieństwa łączącego potencjalnego spadkobiercę i spadkodawcę. Zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią spadkobiercy będący zstępni rodzeństwa spadkodawcy (34,3%). Dalej plasują się wnuki i prawnuki (21,7%) oraz zstępni dziadków (14,5%) (zob. tabela 21). Warty odnotowania jest także fakt, że zarówno zstępni rodzeństw, jak i zstępni dziadków bardzo często, zajmując stanowisko w sprawie, wskazywali, że albo w ogóle nie znali osoby spadkodawcy, albo nie utrzymywali z nim od lat kontaktów, a o jego śmierci dowiedzieli się dopiero z otrzymanej z sądu korespondencji. Osoby takie najczęściej decydowały się na odrzucenie spadku w imieniu własnym oraz małoletnich dzieci, jeśli takie posiadały. To ostatnie z kolei wpływało negatywnie na czas trwania postępowania, aktualizując konieczność uzyskania zezwolenia sądu rodzinnego na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd majątkiem małoletniego.

Tabela 21. Pokrewieństwo najdalszego spadkobiercy biorącego udział w postępowaniu ze spadkodawcą.

	I. bezwzględna	procent
dzieci	23	11,1
dzieci i małżonek	15	7,2
dzieci, małżonek, rodzice	1	0,5
wnuki i prawnuki	45	21,7
małżonek	1	0,5
małżonek i rodzice	1	0,5
rodzice i rodzeństwo	1	0,5
rodzeństwo	13	6,3
zstępni rodzeństwa	71	34,3
dziadkowie	1	0,5
zstępni dziadków	30	14,5
ojczym/macocha	4	1,9
nikt	1	0,5
Ogółem	207	100

Źródło: opracowanie własne.

*Dane odnoszą się do 207 spadków, o których nabyciu rozstrzygano w 201 postępowaniach.

Najczęściej spadkobiercami stawały się dzieci spadkodawców – w odniesieniu do 52 spadkodawców, gmina ostatniego miejsca zamieszkania – w odniesieniu do 32 oraz wnuki i prawnuki – w odniesieniu do 29.

Tabela 22. Relacja spadkobiercy do spadkodawcy ustalonego w prawomocnym orzeczeniu.

	I. bezwzględna	procent
dziecko	33	15,9
dziecko i małżonek	8	3,9
dziecko, małżonek, wnuki/prawnuki	3	1,4
dziecko i wnuki/prawnuki	8	3,9
inni	11	5,3
inni i zstępni dziadków	1	0,5
zstępni dziadków	10	4,8
ojczym/macocha	7	3,4
dzieci i rodzice	2	1,0
małżonek	11	5,3
małżonek i rodzice	1	0,5
małżonek i rodzeństwo	1	0,5
małżonek i wnuki/prawnuki	1	0,5
rodzice	1	0,5
rodzice i rodzeństwo	1	0,5
rodzice, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa	1	0,5
rodzice i zstępni rodzeństwa	1	0,5
rodzeństwo	11	5,3
dzieci i rodzeństwo	1	0,5
rodzeństwo i zstępni rodzeństwa	11	5,3
zstępni rodzeństwa	28	13,5
zstępni rodzeństwa i inni	1	0,5
dziadkowie i zstępni dziadków	1	0,5
pasierbowie	2	1,0
miasto	32	15,5
wnuki/prawnuki	17	8,2
umorzone	2	1,0
Ogółem	207	100

Źródło: opracowanie własne.

*Dane odnoszą się do 207 spadków, o których nabyciu rozstrzygano w 201 postępowaniach.

Wnioski dotyczące braku woli (lub możliwości z uwagi na regulacje ustawowe czy treść testamentu) osób takich jak: zstępni rodzeństwa czy zstępni dziadków do spadkobrania potwierdzają dane zestawione w tabeli 23. Tylko bowiem po 12 spadkodawcach dziedziczyli zstępni dziadków (samodzielnie lub z innymi osobami), a po 42 zstępni rodzeństwa (samodzielnie lub z innymi osobami), mimo że osoby o takim stopniu pokrewieństwa ze spadkodawcą zostały ujawnione jako najdalsi krewni odpowiednio jako 30 i 71 spadkodawców.

Warto także odnotować, że w sytuacji, gdy jako najdalsi krewni ujawnieni zostali zstępni dziadków lub zstępni rodzeństwa, postępowania najczęściej (w stosunku do innych przypadków) kończyły się stwierdzeniem nabycia spadku na podstawie ustawy przez gminę ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy – sytuacja taka miała miejsce odpowiednio w stosunku do 13 i 14 spadków. Dane to potwierdzają zatem, że osoby tak dalece spokrewnione ze spadkodawcą nie są zainteresowane spadkobranie. Dlatego też należy zastanowić się, czy zasadnym jest utrzymywanie stanu prawnego, w którym osoby te nierzadko wbrew swojej woli stają się spadkobiercami.

Tabela 23. Relacja stopień pokrewieństwa najdalszego spadkobiercy biorącego udział w sprawie ze spadkodawcą do ostatecznego spadkobiercy ustalonego w prawomocnym orzeczeniu.

		Spadkobierca ustalony w prawomocnym orzeczeniu o stwierdzeniu nabycia spadku																											
		umorzone	dzieci i rodzeństwo	dzieci	dzieci i małżonek	dzieci, wnuki/prawnuki i małżonek	dzieci, wnuki/prawnuki	inni	zstępni dziadków i inni	zstępni dziadków	dzieci i rodzice	małżonek	małżonek i rodzice	małżonek i rodzeństwo	małżonek i wnuki/prawnuki	rodzice	rodzice i rodzeństwo	rodzice, rodzeństwo i zstępni rodzeństwa	rodzice i zstępni rodzeństwa	rodzeństwo	rodzeństwo i zstępni rodzeństwa	zstępni rodzeństwa	zstępni rodzeństwa i inni	dziadkowie i zstępni dziadków	pasierbowie	gmina ostatniego miejsca zamieszkania	wnuki/prawnuki	ogółem	
Stopień pokrewieństwa najdalszego spadkobiercy biorącego udział w sprawie ze spadkodawcą	dzieci	0	0	18	1	0	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	
	dzieci i małżonek	0	0	1	10	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9		
	dzieci, małżonek. Rodzice	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	zstępni dziadków	0	0	0	0	0	0	3	1	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	13	30		
	ojczym/macocha	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4		
	małżonek	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	małżonek i rodzice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	rodzice i rodzeństwo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	rodzeństwo	0	1	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	2	13		
	zstępni rodzeństwa	0	0	2	0	1	0	3	0	0	1	2	0	0	0	0	0	1	1	7	11	26	1	0	1	14	71		
	dziadkowie	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
	wnuki/prawnuki	2	0	8	3	2	7	1	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	45		
	brak krewnych	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1		
Ogółem		2	1	33	15	3	8	11	1	10	2	11	1	1	1	1	1	1	1	11	11	28	1	1	2	32	17	207	

Źródło: opracowanie własne.

*Dane odnoszą się do 207 spadków, a nie 201 postępowań, które inicjowały wnioski.

**Z uwagi na wielość danych tabelę ograniczono do wskazania liczb bezwzględnych.

Wnioski

Zagadnienie długotrwałości postępowań sądowych, w tym analizowanych na potrzeby badania spraw o stwierdzenie nabycia spadku, jest problemem złożonym. Przeprowadzone badania nie pozwalają na jednoznaczne i kategoryczne stwierdzenie, jakie okoliczności wpływają na długotrwałość postępowań o stwierdzenie nabycia spadku. Wydaje się, że dla otrzymania tego rodzaju odpowiedzi niezbędne byłoby przeprowadzenie badania na zdecydowanie większej próbie akt. Mając jednak na uwadze zgromadzone dane, można sformułować kilka ogólnych wniosków.

Przede wszystkim należy podkreślić, że na czas trwania postępowania sądowego wpływa wiele, nierzadko trudnych do skatalogowania czynników. Często będą to po prostu pojedyncze błędy czy niedopatrzienia popełnione przez osoby pracujące nad sprawą (nie tylko przez orzeczników, ale również pracowników sekretariatu). W analizowanych sprawach przykładem pojedynczego zaniedbania, które negatywnie i wyraźnie wpłynęło na czas trwania postępowania, może być sprawa nr 142, w której przez rok nie wykonano zarządzenia o przesłaniu akt do biegłego specjalisty.

Próbując jednak stworzyć swego rodzaju katalog czynników stanowiących przyczynę długotrwałości postępowania sądowego, można wskazać na okoliczności takie jak: obciążenie sądów i orzeczników pracą, niewłaściwa organizacja postępowania, duża liczba jego uczestników – zwłaszcza, jeśli zamieszkują oni poza granicami kraju, czy nieprawidłowe stosowanie instytucji procedury cywilnej. Kolejność powyższego wyliczenia jest przypadkowa. Przeprowadzone badania nie wykazały bowiem, że któraś ze wskazanych okoliczności przyczynia się znacznie niż inne do wydłużenia postępowania.

Istotny wpływ na szybkość i sprawności rozpoznawania spraw o stwierdzenie nabycia spadku ma niewątpliwie liczba spraw cywilnych wpływających do sądów powszechnych. O ile bowiem do 2018 r. wpływ spraw o stwierdzenie nabycia spadku systematycznie spadał, to jednak nieustannie zwiększa się ogólny wpływ spraw cywilnych do sądów powszechnych. Okoliczność ta bezsprzecznie stanowi jedną z przyczyn długotrwałości postępowań cywilnych

w ogólności, a zatem także spraw o stwierdzenie nabycia spadku. Trudno bowiem wymagać od sądów i orzeczników, aby przy wciąż rosnącym wpływie spraw, a tym samym przy zwiększającym się obciążeniu pracą, rozpoznawano je w sposób jednakowo szybki i sprawny.

Rosnący wpływ spraw cywilnych, a tym samym zwiększanie obciążenia orzeczników pracą, zdaje się negatywnie oddziaływać na jakość organizacji postępowań. W analizowanych sprawach przede wszystkim ujawnił się problem nadmiernej liczby rozpraw sądowych prowadzonych w poszczególnych sprawach, co negatywnie oddziałuje na szybkość ich załatwienia. Przeprowadzone badania wykazały, że postępowania, w których odbywa się 10 rozpraw i więcej, trwają minimum 2 lata, jeśli jednak liczba rozpraw wzrośnie do 15 (lub więcej), to postępowanie takie wydłuży się do minimum 4 lat. Ponadto, mając na uwadze, że w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd ma obowiązek podejmowania z urzędu działań zmierzających do ustalenia kręgu spadkobierców i podstawy dziedziczenia, celowe wydaje się zwiększenie aktywności sądu poza rozprawą. Wyniki przeprowadzonej analizy pokazują, że wraz z wydłużeniem czasu oczekiwania na pierwszą rozprawę spada liczba posiedzeń koniecznych do jej rozstrzygnięcia. Jaskrawym przykładem zasadności takiego działania jest sprawa nr 7, w której przewodniczący wyznaczył termin pierwszego i jedyne go posiedzenia po 62 miesiącach od wpływu wniosku. Okres oczekiwania na termin skrupulatnie wykorzystano na zgromadzenie danych o spadkobiercach, ich stanowiska co spadku oraz podstawie dziedziczenia i dzięki temu zgodnie z wymaganiem art. 6 k.p.c. sąd mógł rozstrzygnąć sprawę na pierwszej rozprawie. Opisana sprawa wydaje się być doskonałym przykładem efektywności działań sądu i przewodniczącego w postępowaniu cywilnym.

Mówiąc o aktywności sądu i przewodniczącego w gromadzeniu materiału procesowego poza rozprawą trzeba także zaznaczyć, że przewodniczący i sądy niezasadnie cedują szereg obowiązków związanych z ustaleniem kręgu spadkobierców, ich danych personalnych czy adresów na uczestników postępowania, nierzadko pod rygorem zawieszenia postępowania. Tymczasem wobec dyspozycji art. 670 k.p.c. konieczna wydaje się większa aktywność sądów w tym zakresie, zwłaszcza jeśli uczestnicy informacji takich nie posiadają i nie są w stanie wywiązać się w terminie z nałożonych na nich obowiązków. W tym kontekście za szczególnie niepożądane należy uznać zawieszanie przez sąd postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. – zwłaszcza, że w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku, jak zaznaczono powyżej, oczekiwana jest większa aktywność sądu z urzędu. O ile bowiem zgromadzone dane nie pozwoliły ustalić korelacji pomiędzy czasem trwania sprawy a czasem jej zawieszenia, to pokazały, że już sama decyzja o zawieszeniu w istocie uniemożliwia rozstrzygnięcie sprawy w terminie rocznym lub krótszym.

Na czas trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku w pewnym stopniu oddziałuje także liczba uczestników biorących w nim udział. Przeanalizowane dane istotnie pokazują, że sprawy prowadzone z udziałem 20 i więcej uczestników były długotrwałe – najkrócej

trwały one dwa lata, najdłuższe postępowanie, prowadzone z udziałem 94 uczestników, trwało aż 8 lat przed sądem pierwszej instancji – apelacji nie wnoszono. Długotrwałe były także postępowania prowadzone z udziałem 11–19 uczestników, co prawda jest wśród nich jedna sprawa trwająca krócej niż rok i 2 sprawy roczne, ale dominują tutaj postępowania 2–4-letnie. Sprawy 2–4-letnie dominują także w przypadku spraw prowadzonych z udziałem 3–4 uczestników, trzeba jednak mieć na uwadze, że postępowania trwające od 2 do 4 lat były najczęściej występującymi w całym badaniu. Ponadto w przypadku spraw prowadzonych z udziałem 3–4 uczestników zwiększa się także liczba spraw krótszych niż dwa lat i zupełnie nie pojawiają się postępowania dłuższe niż 6 lat, które odnotowywano w przypadku spraw z udziałem 11 i więcej uczestników.

Rozważając kwestie dotyczące ujawnionych w toku sprawy spadkobierców ustawowych, nie można także pominąć problematyki ich stopnia pokrewieństwa ze spadkodawcą i zajmowanego przez nich stanowiska w sprawie. Przeprowadzona analiza ujawniła, że osoby dalece spokrewnione ze spadkodawcą, nierzadko nie są w ogóle zainteresowane spadkobranie, a niekiedy dowiadują się o relacji, jaka łączyła ich ze spadkodawcą, dopiero w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Tezę o niechęci osób tak dalece spokrewnionych jak zstępni dziadków czy zstępni rodzeństwa do dziedziczenia potwierdza fakt, że mimo iż osoby o takim stopniu pokrewieństwa ze spadkodawcą zostały ujawnione jako najdalsi krewni odpowiednio jako 30 i 71 spadkodawców, to stały się spadkobiercami tylko w odniesieniu do odpowiednio 12 i 42 spadków. Co więcej, odrzucenie spadku przez tych krewnych najczęściej, bo odpowiednio w 13 i 14 przypadkach, zakończyło się stwierdzeniem nabycia spadku na podstawie ustawy przez gminę. Sytuacja taka jest z jednej strony oczywista – są to bowiem najdalsi krewni uprawnieni do dziedziczenia ustawowego, z drugiej jednak strony należy zastanowić się, czy jeśli blisko 50% spadkobierców – zstępnych dziadków, nie jest zainteresowanych spadkobranie, to zasadne jest utrzymywanie w tym kontekście istniejących regulacji ustawowych.

Mając na uwadze powyższe rozważania, należy raz jeszcze podkreślić, że przeprowadzona analiza nie pozwoliła na ustalenie jednego, dominującego czynnika, który wpływałby na długotrwałość postępowań o stwierdzenie nabycia spadku. Ustalono jednak kilka czynników (obciążenie sądów pracą, niewłaściwa organizacja postępowania, wielość uczestników, zawieszanie postępowania), które przyczyniają się do wydłużenia czasu trwania analizowanych spraw.

Ponadto przeprowadzone badania pozwoliły także na ustalenie, że dalecy krewni nierzadko nie są w ogóle zainteresowani spadkobranie, a zaangażowanie ich w sprawę spadkową stanowi dla nich problem. Co więcej, osoby te często nie miały żadnych relacji ze spadkodawcą, a część z nich nawet jeśli ostatecznie stała się spadkobiercą to tylko z uwagi na niezajęcie stanowiska w sprawie mimo prawidłowego zawiadomienia o toczącym się postępowaniu lub

z uwagi na uchybienie terminowi z art. 1015 § 1 k.c. Dlatego też należy rozważyć, czy utrzymanie obecnych regulacji dotyczących kręgu spadkobierców ustawowych jest zasadne, nawet jeśli przyczynia się tylko w pewnym stopniu do długotrwałości postępowań.

Aneks

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.).

Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.).

Ustawa z 2 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 79, poz. 662).

Bibliografia

Dolecki H., Radkiewicz T., art. 6 *Zasada szybkości*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuł 1-366*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021, nt. 2 i n. (dostęp: 29.05.2022 r.).

Gudowski J., art. 670, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, LEX 2016, nt. 3 (dostęp: 26.05.2022 r.).

Kotas S., *Realizacja zasady szybkości postępowania w polskim procesie cywilnym w świetle projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, [w:] G. Jędrejek, S. Kotas, F. Manikowski, *Postępowanie cywilne – wprowadzone i projektowane zmiany 2019*, Warszawa 2019, s. 99 i n.

Żyznowski T., art. 670 *Badanie z urzędu*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Artykuł 506-729*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021, nt. 2 (dostęp: 29.05.2022 r.).

Netografia

<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/> (dostęp: 23.05.2022 r.).

<https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12354503/12839197/12839198/dokument535020.pdf> (dostęp: 24.05.2022 r.).

<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/> (dostęp: 23.05.2022 r.).

Wykaz spraw o stwierdzeniu nabyciu spadku objętych badaniem aktowym

L. p.	Sąd spadku – sąd rejonowy	Sygnatura akt
1.	Poznań Grunwald i Jeżyce	IX Ns 480/13
2.	Poznań Grunwald i Jeżyce	IX Ns 1861/16
3.	Poznań Grunwald i Jeżyce	IX Ns 2189/15
4.	Poznań Grunwald i Jeżyce	IX Ns 785/11
5.	Poznań Grunwald i Jeżyce	IX Ns 149/13
6.	w Bytomiu	I Ns 1229/17
7.	w Bytomiu	I Ns 2698/15
8.	w Bytomiu	I Ns 2525/13
9.	w Bytomiu	I Ns 2337/13
10.	w Bytomiu	I ns 1500/12
11.	w Bytomiu	I Ns 1175/13
12.	w Bytomiu	I Ns 1024/15
13.	w Bytomiu	I Ns 288/17
14.	w Elblągu	I Ns 760/11
15.	w Elblągu	I Ns 579/13
16.	w Elblągu	I Ns 609/16
17.	w Elblągu	I Ns 325/14
18.	w Elblągu	I Ns 266/12
19.	w Elblągu	IX Ns 832.12
20.	w Człuchowie	I Ns 469/11
21.	w Człuchowie	I Ns 203/12
22.	w Człuchowie	I Ns 217/15
23.	w Człuchowie	I Ns 360/13
24.	w Człuchowie	I Ns 235/14

L. p.	Sąd spadku – sąd rejonowy	Sygnatura akt
25.	w Czuluchowie	I Ns 407/19
26.	w Czuluchowie	I Ns 536/15
27.	w Czuluchowie	I Ns 280/18
28.	w Czuluchowie	I Ns 181/19
29.	w Gorzowie Wielkopolskim	I Ns 531/11
30.	w Gorzowie Wielkopolskim	I Ns 512/14
31.	w Gorzowie Wielkopolskim	I Ns 730/13
32.	w Gorzowie Wielkopolskim	I Ns 432/17
33.	w Bartoszycach	I Ns 3526/12
34.	w Biskupcu	I Ns 322/15
35.	w Biskupcu	I Ns 375/16
36.	w Biskupcu	I Ns 429/16
37.	w Biskupcu	I Ns 19/17
38.	w Biskupcu	I Ns 38/16
39.	w Biskupcu	I Ns 12/15
40.	w Gryficach	I Ns 162/17
41.	w Gryficach	I Ns 324/17
42.	w Gryficach	I ns 327/18
43.	w Gryficach	I Ns 266/18
44.	w Gryficach	I Ns 134/17
45.	w Gryficach	I Ns 325/18
46.	w Gryficach	I Ns 224/17
47.	w Gryficach	I Ns 425/17
48.	w Gryficach	I Ns 401/17
49.	w Bartoszycach	I Ns 112/18
50.	w Bartoszycach	I Ns 1768/15
51.	w Bartoszycach	I Ns 2139/16
52.	w Bartoszycach	I Ns 523/17
53.	w Bartoszycach	I Ns 3432/14
54.	w Bartoszycach	I Ns 152/18
55.	w Grodzisku Wielkopolskim	I Ns 525/17
56.	w Grodzisku Wielkopolskim	I Ns 76/20
57.	w Grodzisku Wielkopolskim	I Ns 607/17
58.	w Grodzisku Wielkopolskim	I Ns 505/18
59.	w Biskupcu	I Ns 31/17
60.	w Biskupcu	I Ns 24/18

L. p.	Sąd spadku – sąd rejonowy	Sygnatura akt
61.	w Biskupcu	I Ns 25/17
62.	Poznań Grunwald i Jeżyce	I Ns 275/13
63.	Poznań Grunwald i Jeżyce	I Ns 27/12
64.	Poznań Grunwald i Jeżyce	I Ns 1935/15
65.	Poznań Grunwald i Jeżyce	I Ns 1171/15
66.	w Chrzanowie	I Ns 991/14
67.	w Chrzanowie	I Na 417/10
68.	w Chrzanowie	I Ns 1516/15
69.	w Chrzanowie	I Ns 249/15
70.	w Chrzanowie	I Ns 620/17
71.	w Chrzanowie	I Ns 1194/16
72.	w Chrzanowie	I Ns 1371/13
73.	w Chrzanowie	I Ns 101/16
74.	w Chrzanowie	I ns 1003/15
75.	w Chrzanowie	I ns 511/17
76.	w Mińsku Mazowiecki	I ns 222/15
77.	w Mińsku Mazowiecki	I ns 1086/16
78.	w Mińsku Mazowiecki	I Ns 527/17
79.	w Mińsku Mazowiecki	I Ns 1587/14
80.	w Mińsku Mazowiecki	I Ns 188/13
81.	w Mińsku Mazowiecki	I Ns 26/11
82.	w Mińsku Mazowiecki	I Ns 650/18
83.	w Mińsku Mazowiecki	I Ns 694/15
84.	w Kościerzynie	I Ns 32/18
85.	w Kościerzynie	I Ns 36/18
86.	w Kościerzynie	I Ns 171/15
87.	w Kościerzynie	I Ns 291/15
88.	w Kościerzynie	I Ns 91/15
89.	w Kościerzynie	I Ns 86/15
90.	w Kościerzynie	I ns 263/17
91.	w Kościerzynie	I Ns 1103/15
92.	w Kościerzynie	I Ns 796/15
93.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 1409/13
94.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 293/13
95.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 955/14
96.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 1379/13

L. p.	Sąd spadku – sąd rejonowy	Sygnatura akt
97.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 315/18
98.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 646/19
99.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 340/20
100.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 492/20
101.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 2088/16
102.	w Piotrkowie Trybunalskim	I Ns 1477/16
103.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 112/20
104.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 1949/15
105.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 1734/13
106.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 1041/14
107.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 574/14
108.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 557/13
109.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 568/19
110.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 331/12
111.	w Wodzisławiu Śląskim	I Ns 1625/15
112.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 843/11
113.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 519/14
114.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 248/12
115.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 281/13
116.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 76/17
117.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 740/13
118.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 918/13
119.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 306/10
120.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 405/09
121.	w Siemianowicach Śląskich	I Ns 28/13
122.	w Puławach	I Ns 1052/13
123.	w Puławach	I Ns 596/18
124.	w Puławach	I Ns 125/17
125.	w Puławach	I Ns 998/16
126.	w Puławach	I Ns 12/15
127.	w Puławach	I Ns 685/12
128.	w Puławach	I Ns 483/11
129.	w Puławach	I Ns 661/12
130.	w Puławach	I Ns 234/11
131.	w Puławach	I Ns 230/11
132.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 192/16

L. p.	Sąd spadku – sąd rejonowy	Sygnatura akt
133.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 896/15
134.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 896/14
135.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 537/14
136.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 638/14
137.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 587/14
138.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 618/16
139.	w Lubaniu	I Ns 38/18
140.	w Lubaniu	I Ns 287/19
141.	w Lubaniu	I Ns 297/18
142.	w Lubaniu	I Ns 409/15
143.	w Lubaniu	I Ns 797/16
144.	w Iławie	I Ns 370/18
145.	w Iławie	I Ns 99/15
146.	w Iławie	I Ns 65/15
147.	w Iławie	I Ns 813/15
148.	w Iławie	I Ns 653/17
149.	w Iławie	I Ns 327/19
150.	w Iławie	I Ns 483/14
151.	w Iławie	I Ns 46/11
152.	w Tomaszowie Mazowieckim	I Ns 492/14
153.	w Tomaszowie Mazowieckim	I Ns 247/11
154.	w Strzelcach Opolskich	I Ns 506/14
155.	w Tomaszowie Mazowieckim	I Ns 979/10
156.	w Tomaszowie Mazowieckim	I Ns 448/11
157.	w Tomaszowie Mazowieckim	I Ns 144/11
158.	w Lipnie	I Ns 323/19
159.	w Lipnie	I Ns 113/19
160.	w Lipnie	I Ns 559/14
161.	w Lipnie	I Ns 260/18
162.	w Lipnie	I Ns 136/18
163.	w Lipnie	I Ns 155/14
164.	w Lipnie	I Ns 375/19
165.	w Lipnie	I Ns 128/16
166.	w Skarżysku-Kamiennej	I Ns 264/14
167.	w Skarżysku-Kamiennej	I Ns 855/14
168.	w Skarżysku-Kamiennej	I Ns 1093/16

L. p.	Sąd spadku – sąd rejonowy	Sygnatura akt
169.	w Skarżysku-Kamiennej	I Ns 86/27
170.	w Skarżysku-Kamiennej	I Ns 274/19
171.	w Skarżysku-Kamiennej	I Ns 816/12
172.	w Kielcach	I Ns 804/11
173.	w Kielcach	VIII Ns 115/15
174.	w Kielcach	VIII Ns 719/14
175.	w Kielcach	I Ns 495/12
176.	w Kielcach	I Ns 380/13
177.	w Kielcach	VIII Ns 174/17
178.	w Kielcach	VIII Ns 374/14
179.	w Kielcach	VIII Ns 442/13
180.	w Kielcach	VIII Ns 540/15
181.	w Kielcach	I Ns 1007/13
182.	w Jeleniej Górze	I Ns 2126/15
183.	w Jeleniej Górze	I Ns 594/13
184.	w Jeleniej Górze	I Ns 905/17
185.	w Cieszynie	I Ns 1151/21
186.	w Cieszynie	I Ns 1045/17
187.	w Cieszynie	I Ns 1001/17
188.	w Cieszynie	I Ns 316/20
189.	w Cieszynie	I Ns 1004/19
190.	w Cieszynie	I Ns 1196/11
191.	w Cieszynie	I Ns 200/12
192.	w Cieszynie	I Ns 124/17
193.	w Olsztynie	X Ns 788/14
194.	w Olsztynie	X Ns 752/17
195.	w Olsztynie	X Ns 719/14
196.	w Olsztynie	X Ns 395/27
197.	w Olsztynie	X Ns 1223/16
198.	w Olsztynie	I Ns 146/10
199.	w Olsztynie	I Ns 748/13
200.	w Olsztynie	I Ns 276/14
201.	w Olsztynie	I Ns 320/19